

FORM 2: DERSİN İŞLENİŞ PROGRAMI

Kodu:	Dersin Adı: Türk Evi ve Korunması
Yürütücü(ler)	.Doç.Dr Ayten Erdem
1. Hafta	Türk evi ile ilgili temel kaynakların tanıtılması,Türk evi kavramı nitelikleri ve kökeni.
2. Hafta	Türk evinin yayılma alanları ve Osmanlı konut mimarlığına genel bakış
3. Hafta	Türk evini oluşturan etkenler
4. Hafta	Türk evinin biçimsel gelişimi
5. Hafta	Türk evini oluşturan unsurlar;oda, sofa, eyvan
6. Hafta	Türk evini oluşturan unsurlar;eyvan,merdiven,hamam,hela
7. Hafta	Türk evinde katlara göre işlev dağılımı
8. Hafta	Sınav 1
9. Hafta	Türk evi plan tipleri
10. Hafta	Türk evi yapım sistemi
11. Hafta	Türk evi cephe özellikleri
12. Hafta	Türk evi korunma sorunları
13. Hafta	Sınav 2
14. Hafta	Ahşap yapıları koruma kriterleri
15. Hafta	Genel değerlendirme

TÜRK EVİ İLE İLGİLİ TEMEL KAYNAKLARIN TANITILMASI, TÜRK EVİ KAVRAMI, NİTELİKLERİ VE KÖKENİ

Anonim konut mimarisi (vernacular mimari) ülkemizde 1970'li yıllara kadar fazla dikkate alınmamış, yapılan araştırmalar bile hep anıtsal eserlerle ilgili olmuştur.

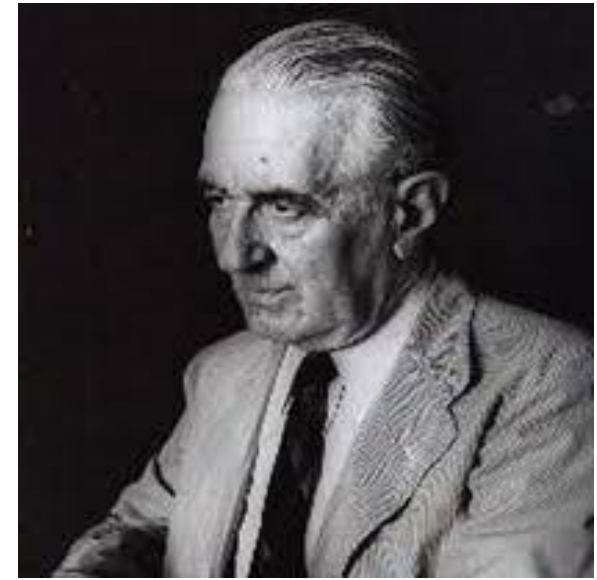
Anıtsal yapılar; kralların, iktidarın, dinin ve zenginliğin simgesi

Evler; sıradan insanların günlük yaşantısına ilişkin mütevazı yapılar

- Türk evi konusuyla en erken ilgilenen kişiler Sedat Hakkı Eldem (1908-1988).

Eldem çalışmalarının bir kısmını ölümünden ancak çok kısa bir süre önce yayımlayabilmiştir. Güzel Sanatlar Akademisi mezunu olan Eldem, hem serbest mimar olarak çalışmış hem de Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocalık yapmış, Eski eserleri Muhafaza Encümeni'nde (1941-1945) ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nda (1962-1978) görev almıştır.

- The very few people dealt with subject of Turkish House. Sedat Hakkı Eldem (1908-1988), famous Turkish architect, was interested in the Turkish House earliest.

Atatürk Library, in
Taksim

- Türk evleri,
- 18.ve 19yy saray ve köşkleri,
- klasik Osmanlı Mimarisi üzerine araştırmalar yapmış, yeni tasarımlarda geleneksel motiflerin kullanılmasına öncülük etmiştir.

Mimari eserlerinden bazıları:

- **Yalova Termal Oteli**
- **Maçka'da Firdevs Hanım Evi ve řark Kahvesi,**
- **Zeyrek SSK binaları,**
- **Sultanahmet'te İstanbul Adliyesi(Emin Onat'la),**
- **Fındıklı'da Akbank Genel Merkezi,**
- **Vaniköy'de Suna Kıraç Yalısı,**
- **Taksim'de Atatürk Kitaplığı ve Hilton Oteli.**

Köprülü
Divanhanesi

Taşlık
Kahvesi

Eldem's books

- Plan Types of Turkish Houses, 1954
- Kiosks and summer palaces, 1968
- Turkish Gardens, 1976
- İstanbul Memories, 1997
- Bosphorus Memories, 1997

Eldem used the traditional motifs in new designs.

Some architectural works:

- **Termal Hotel, Yalova**
- **Firdevs Hanım House and Orient Cafe, at Maçka/İstanbul**
- **Social Insurance Institution Buildings, at Zeyrek**
- **İstanbul Court of Law at Sultanahmet (Emin Onat'la)**
- **Suna Kiraç House at Vaniköy/İstanbul**
- **Atatürk Library at Taksim**
- **Hilton Hotel at Taksim.**

Köprülü
Divanhanesi ,1699

Taşlık
Cafe, 1948
designed by
Eldem

Arkeolog Mahmut Akok (1991-1993)

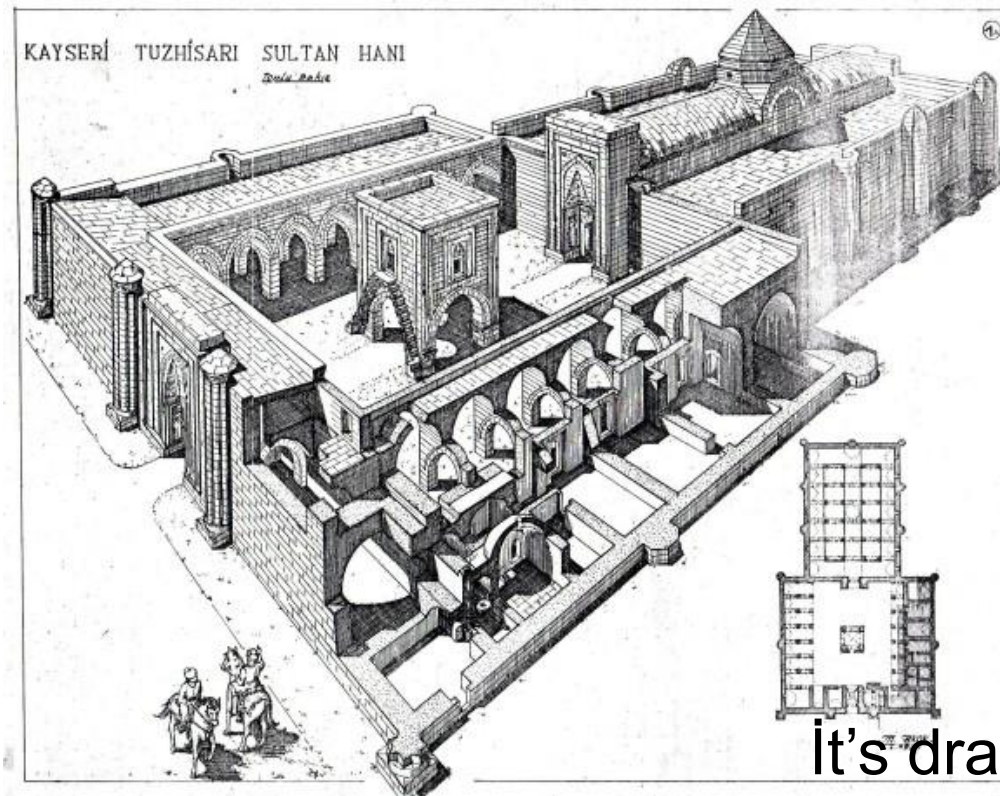
- **Ankara Eski Evleri** kitabı
- Kütahya, Uşak, Tokat, Çorum, Çankırı, Trabzon evleri hakkında Arkitekt ve Türk Etnografya dergilerinde makaleleri bulunmaktadır.

1950'li yıllarda İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde önemli kentlerin konut mimarisi hakkında yeterlilik çalışmaları yapılmıştır.

1970'li yıllarda küçük Anadolu kentlerine ilişkin doktora tezleri ve öğrenci çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

Geleneksel konut dokusunun giderek yok olmaya başlaması ve yeni yapılarla yozlaşması bu yeni ilginin başlıca nedenidir. Yine de Türk evi konusu hâlâ şaşırtıcıdır. Türk evi bölgesi içinde dolaşırken hayran olabileceğimiz niteliklerde henüz bilinmeyen evler bulabilmek mümkündür.

- Also, Archaeologist **Mahmut Akok** (1991-1993) interested in Turkish House. He wrote a book; **Old Ankara Houses** and articles about Kütahya,Uşak, Tokat, Çorum,Çankırı,Trabzon Houses

It's drawn by Akok

TÜRK EVİ İLE İLGİLİ TEMEL KAYNAKLAR

Sedad Hakkı Eldem; **Köşkler, Kasırlar I,II**, İstanbul,1969,1974.

Türk Evi Plan Tipleri,İTÜ Yayınları,İstanbul,1968.

Türk Evi, 3 cilt, 1984-1987.

İstanbul Anıları,BoğaziçiAnıları,ciltI-II,İstanbul,1979.

Mahmut Akok; **Ankara Evleri**, Ankara Etnografya Müzesi Yayınları, Ankara,1951

Doğan Kuban; **Hayatlı Ev**, Ziraat Bankası Yayınları,İstanbul,1995.

Reha Günay; **Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu**, YEM Yayınları, İstanbul,1982.

Elmalı ve Yöresel Mimarlığı, Ege Yayınları,İstanbul, 2008.

Önder Küçükerman;**Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi**,Türkiye Turing Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul,1988.

Nur Akın; **Balkanlarda Osmanlı Dönemi Konutları**,Literatür Yayıncılık,İstanbul, 2001

Ayten Erdem; **Göynük TarihseI Siti, Dini ve Sivil Mimarlık Ürünleri,Sorunları,Koruma ve Yeni Yapılanma Ölçütleri**, YTÜ Mim. Fak.Yayınlanmamış Dok. Tezi,

PhD and master thesis were prepared about Turkish Houses by Istanbul Technical University, Faculty of Architecture in 1950s.

Alaçam House

Bursa House

TÜRK EVİ NEDİR?

- Tarih boyunca Türklerin oturdukları ev tipleri Türk evi mi?
Ana vatan Orta Asya, sonrasında çok geniş bir alanda birçok Türk devleti kurulmuştur.

Türk evi kapsamında incelenecek örnekler Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar gelebilmiş ve belli niteliklere sahip olan evlerdir.

Bir başka deyişle “**Türk evi**” kapsamına Osmanlı İmparatorluğu'ndan bize miras kalan, büyük çoğunluğu Anadolu'da bulunan ve zamanımıza kadar gelebilen örnekleri 17.yüzyıla kadar uzanan evler girmektedir.

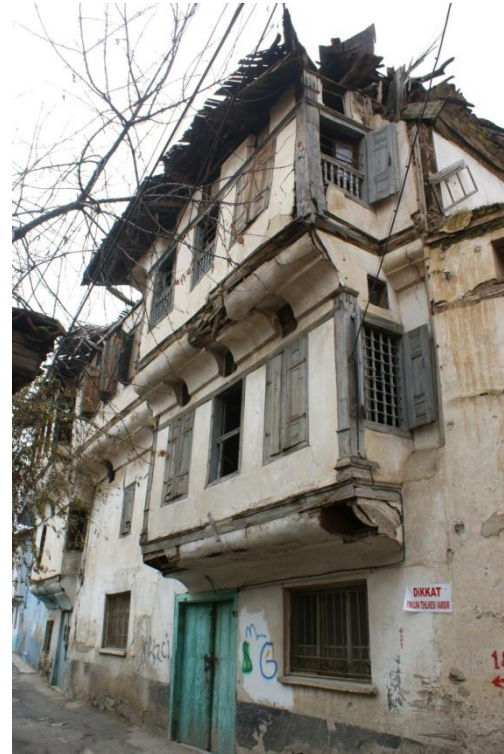
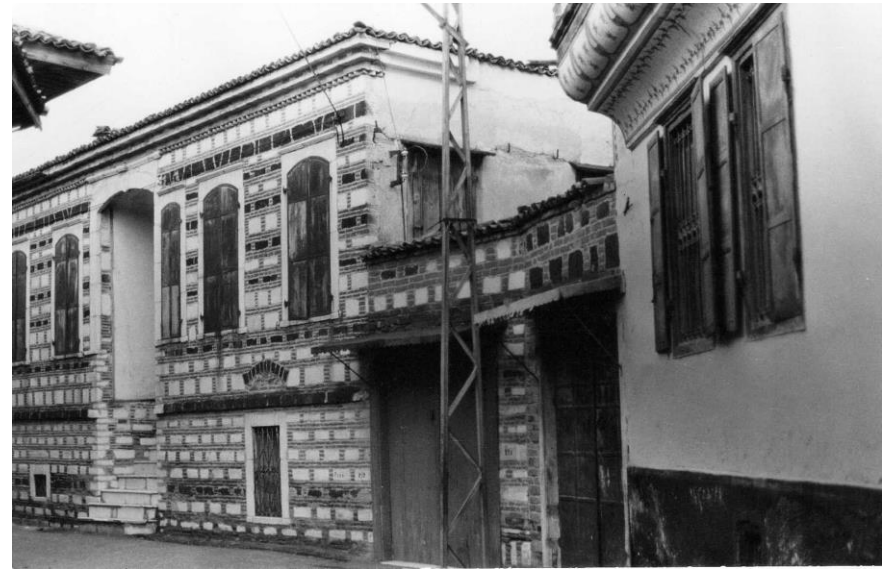
TÜRK EVİ Mİ ?, OSMANLI EVİ Mİ? IS IT TURKISH HOUSE OR OTTOMAN HOUSE

Türk evi terimi etnik değil, kültürel anlamlar taşır. Tanımlanabilir bir coğrafi ve kültürel alanda ortaya çıkan tek konut tipidir.

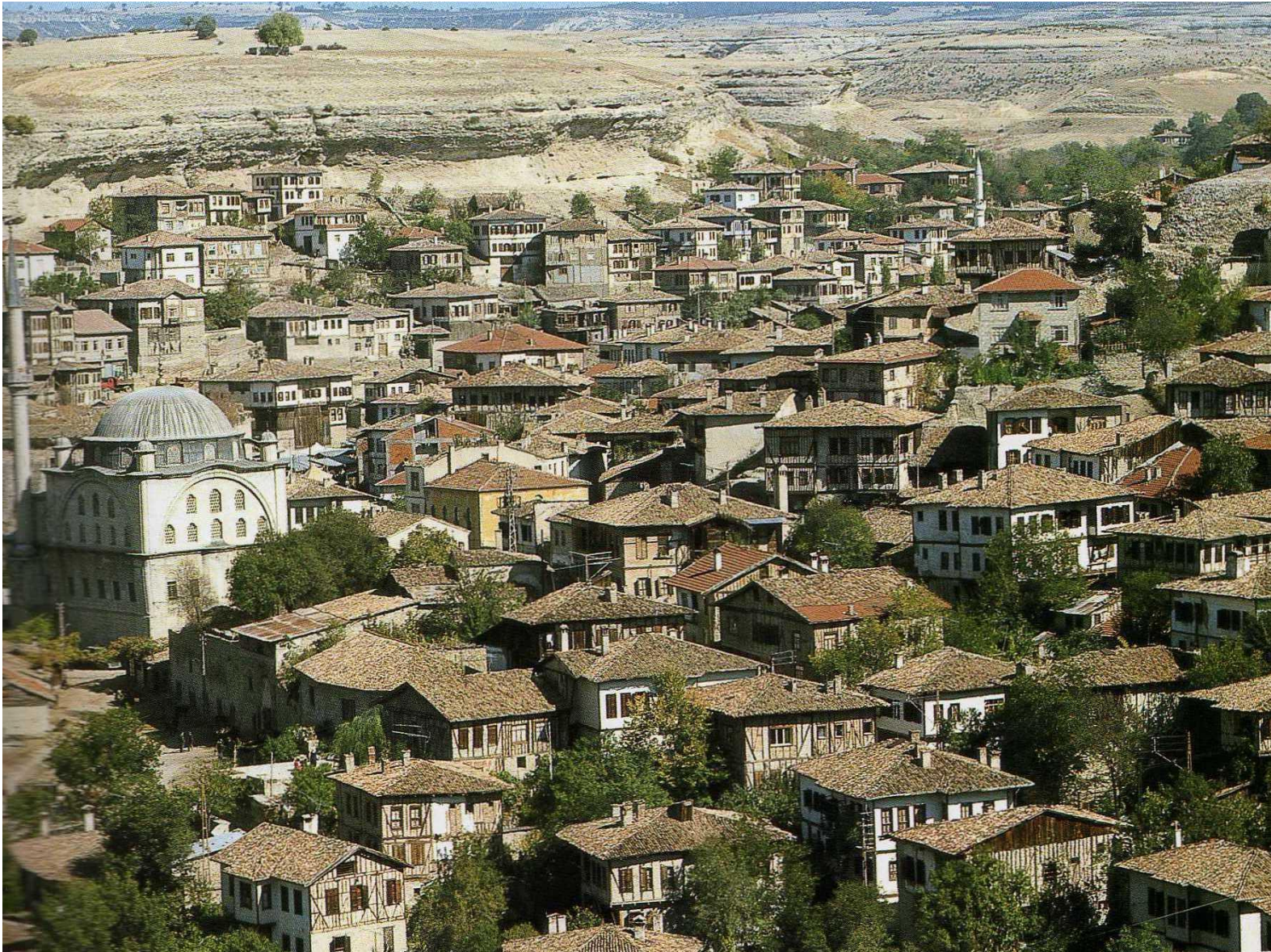
Osmanlı evi; farklı ve belirgin kültürel temellerden gelen konut geleneklerini içeren genel bir başlıktır

Osmanlı evi teriminin **Türk evi** yerine kullanılması yanıltıcıdır. Çoğunlukla ideolojik önyargılarla kullanılır.

Osmanlı İmparatorluğu içinde kendine özgü gelenekleri ve kültürü olan, Türkçe konuşan ve 12. y.y dan itibaren aynı coğrafyada yaşayan bir ulusun kendine özgü bir konut kavramı geliştirmedeğini düşünmek olanaksızdır.

Kula

Safranbolu

Türk evinin kökeni:

Anadolu-Türk evi;

- Türkler gelmeden önce Anadolu'da mevcut olan konut kültürünün
- Anadolu'nun coğrafi verilerinin
- Türklerin göçebe/çadır kültürünün
- Türklerin kabul ettikleri İslam kültürünün bir bileşimidir.

Origins of Turkish House:

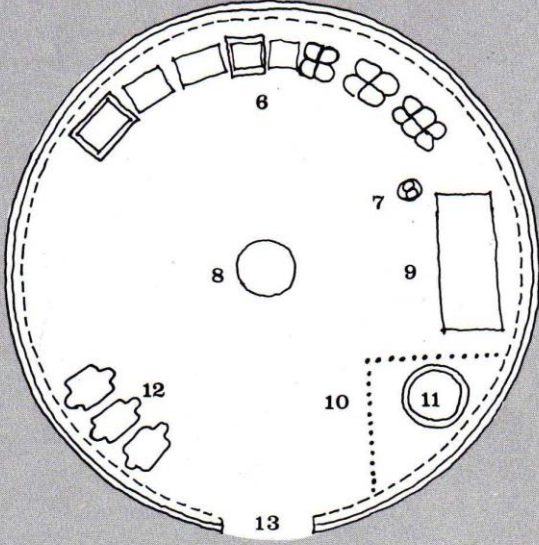
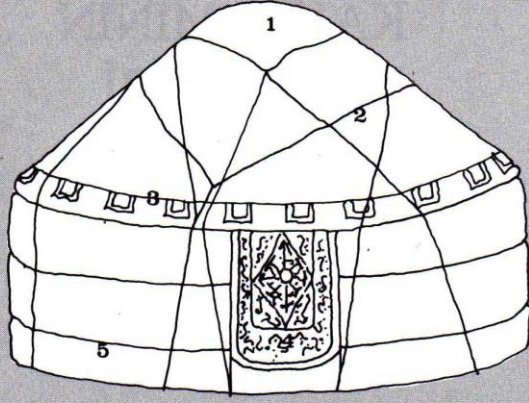
- Existing Housing Culture at Anatolia before Turkish period
- Geographical data of Anatolia
- Nomadic/tent culture of Turkish
- Islamic Culture

Çadır kültürü Türklerin göçebelik dönemine dayanır. Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmeden önceki yaşama biçimi; yerleşmeye uygun olmayan Orta Asya steplerinde göçebe düzeninde olmuştur.

Sürekli olarak yer değiştirmeyi gerektiren bu düzende yer kavramı/vatan duygusu topraktan çözülmüştür

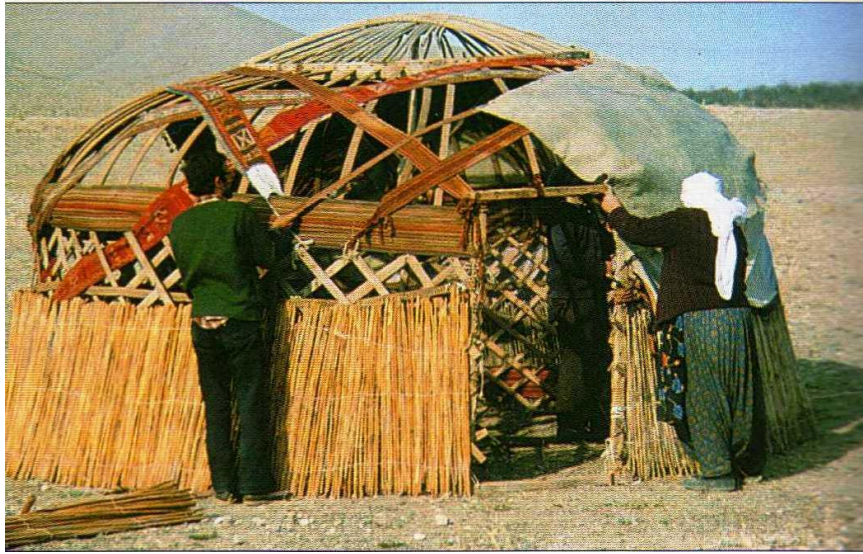
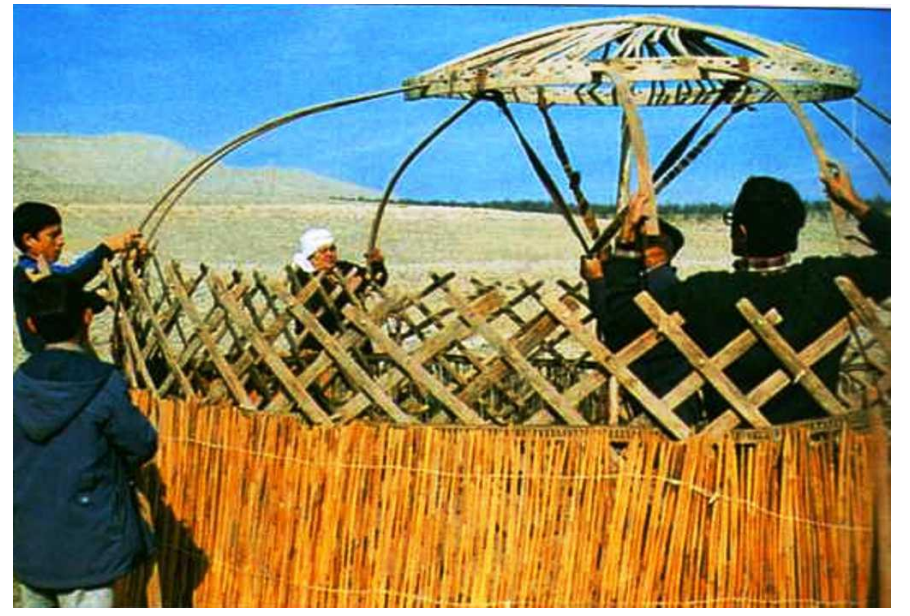
, Sınırlayıcı bir yaşam çevresi, yapay olarak yaratılan bir iç düzen oluşturulan çadırlar, ailelerin yaşama birimleridir.

Bu birimlere “**ev, iv, ûy,oyak, gerge, çerge, çadır, çetir, yurt**” vb isimler verilmiştir.

- Çadırların içinde ortada ateş yeri ya da korluk denilen bir ocak bulunur (8).
- Çadır girişinin tam karşısında “yük” olarak adlandırılan sandık, hurç, bohça ve heybelerin dizildiği alan “tör” olarak anılır (6).
- Çadır girişinin sağında ise at derisinden yapılmış kırmızı tulumunun bulunduğu “saba”/kiler yer alır (11). Bu bölüm, hasırdan örülmüş nakışlı bir paravanla çevrelenmiştir.
- Bunun yanında çadır sahibinin kereveti/yatağı yerleştirilir (9) Tek çadırlı ailelerde erkek evladın ve gelinin yatağı solda yer alır.
- Sağdaki yatağın yanında değerli araç ve gerecin asılması için demir bir kazık bulunur(7)
- Eyerler ve koşumlar girişin sol yanındaki kanatlar? üzerine asılmıştır (12).
- Ayrıca her çadırdaki tahta kap, kaşak ve tekneler, deri tulum ve su kapları, halı ve dokuma tezgâhları bulunur (Küçükerman).

1-Tünlük, 2- Turluk, 3-Tödege

Bir Topak evin hazırlanışı

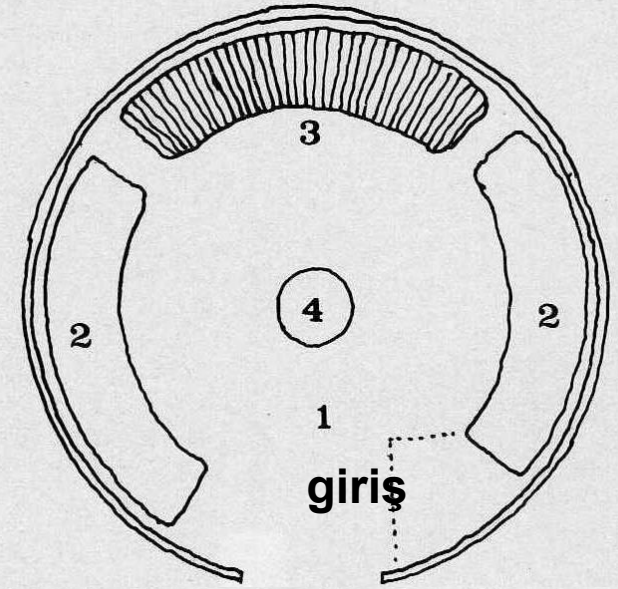
Çadır formu Türk evinin ana unsuru olan “**oda**”nın döşenmesine ve mekansal düzenlenmesine yansımıştır.

“Hayat” adı da verilen yarı açık bir sofaya açılan odaların sıralanması ile “hayatlı Türk evi” oluşmuştur.

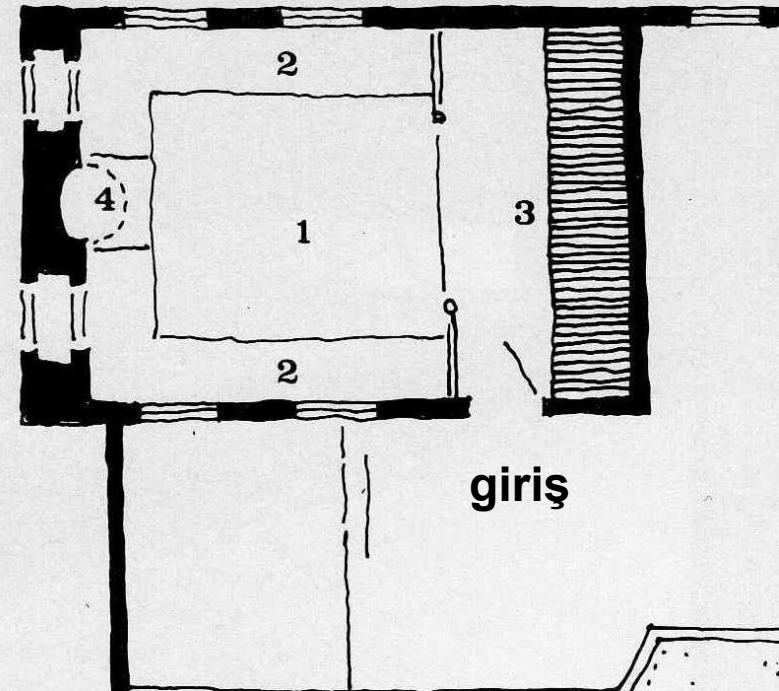
Bu plan tipi ancak çadırdaki yaşamaya alışmış insanlar tarafından katlanabilecek bir plan düzenidir(soğuk nedeniyle).

Sonuç olarak, Türk evi biçim olarak çadır tasarımından etkilenmemiş, Türk evinin birim ögesi olan oda çadır gibi döşenmiştir.

1-çok amaçlı orta alan
2-Oturma alanı
3-kapalı kullanım alanları
4-ısıtma

1-oda
2-sedir
3-dolap
4- ocak

TÜRKLERİN ANADOLU'DAKİ YEREL KONUT KÜLTÜRÜNÜ ÖZÜMSEMESİ

İslamiyet sonrası 12. yüzyılda Anadolu'ya gelen ve yerleşik düzene geçen Türkler önceleri mevcut olan eski evleri kullanmışlardır.

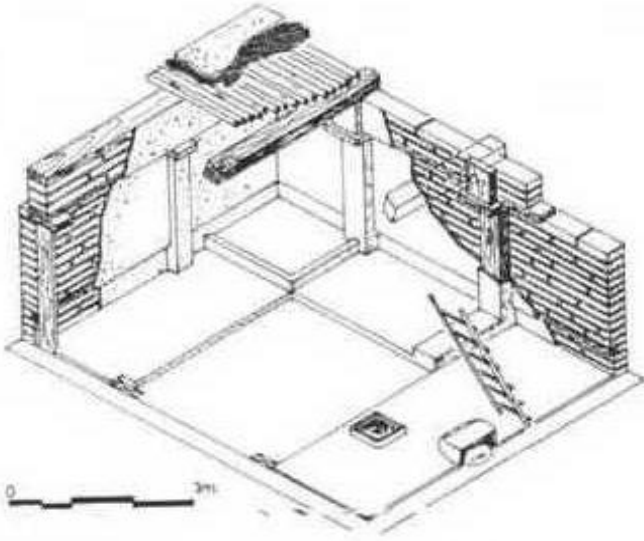
Fethedilen kentlerde kentlerin eteklerine, surların dışına yerleştirilen göçerler kendilerine özgü bir kent yaratmaya başlamışlardır.

Taş ve kerpiçten çok ahşap malzeme kullanmaya yatkın olan göçer Türklerin yurttan/çadırdan eve geçiş süreci 12.yüzyıldan 16. yüzyıla kadar sürmüştür

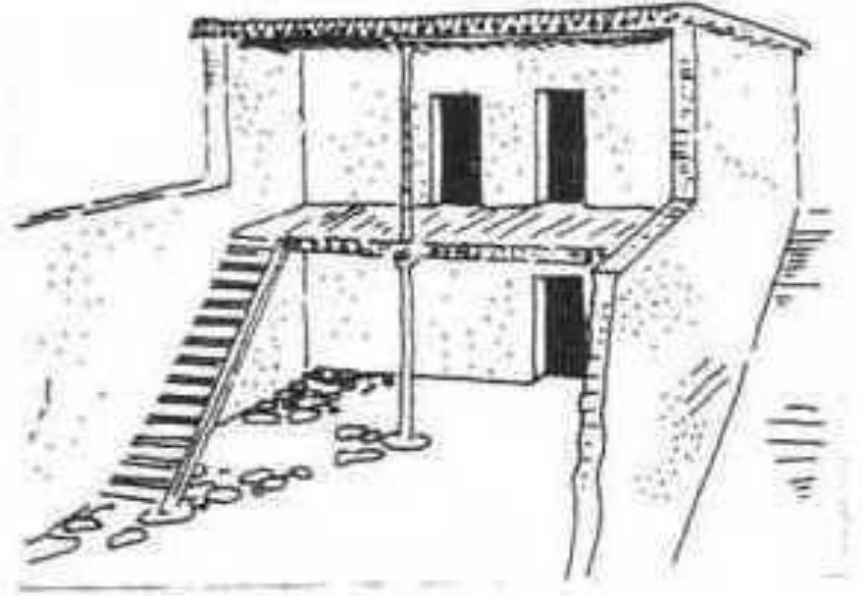
Bu uzun süreçten sonra “**hayatlı ev**” olarak da tanımlanan açık sofalı Türk evleri ortaya çıkmıştır.

Osmanlı kentlerinin gelişimi ancak 16.yy dan sonra gerçekleşmiştir.

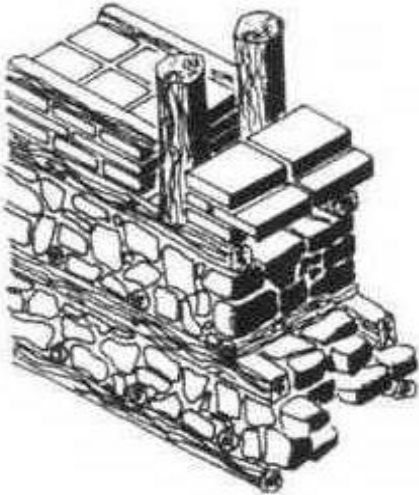
Hayatlı evlerin erken örnekleri; batı ve kuzeybatı Anadolu ile doğu Trakya'da bulunmaktadır.

2 Çatalhöyük -Yapı tekniği-
Rökonstrüksiyon - M.Ö. 7. Bin
(Mellaart'dan)

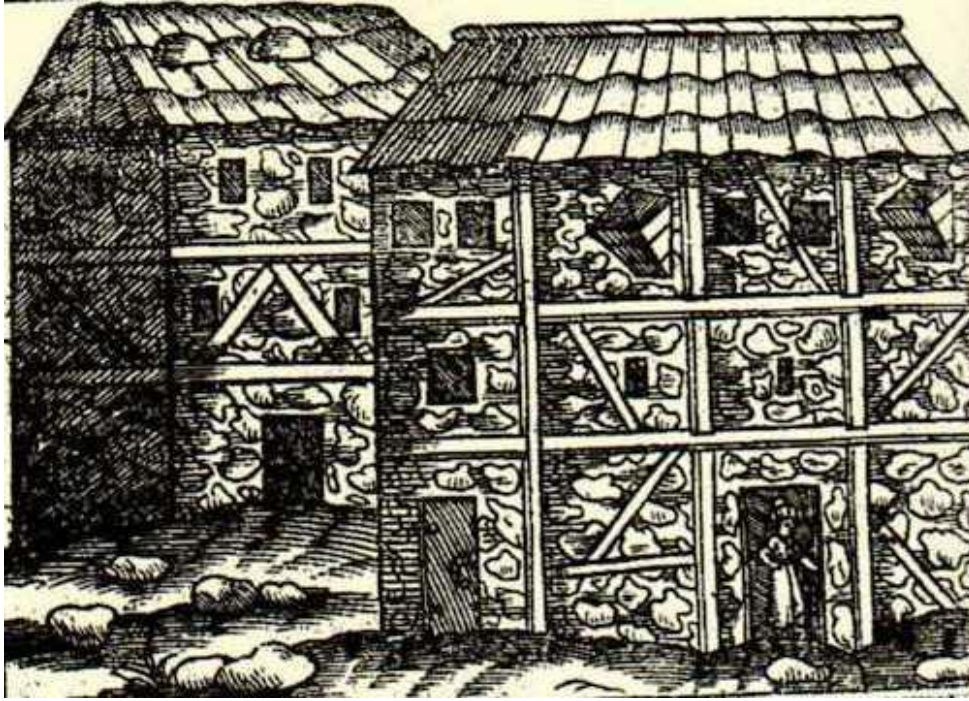

4 Bir Hitit Evi - Rökonstrüksiyon
(Naumann'dan)

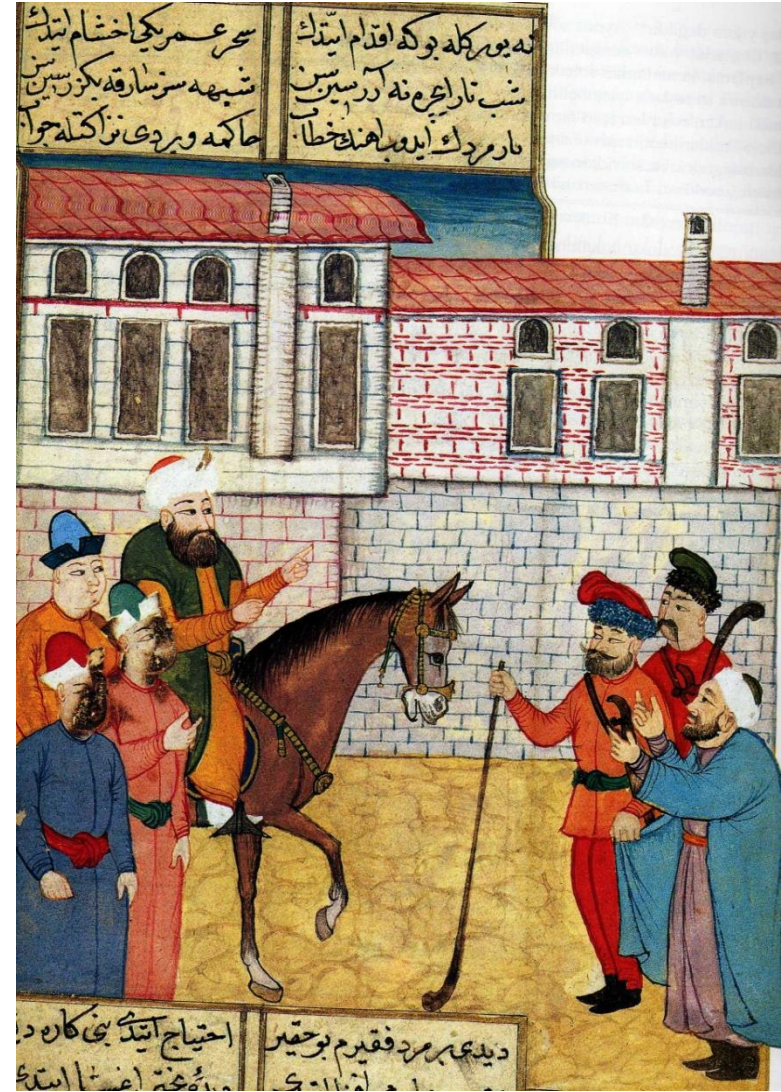

Beyce Sultan (M.Ö.4000)

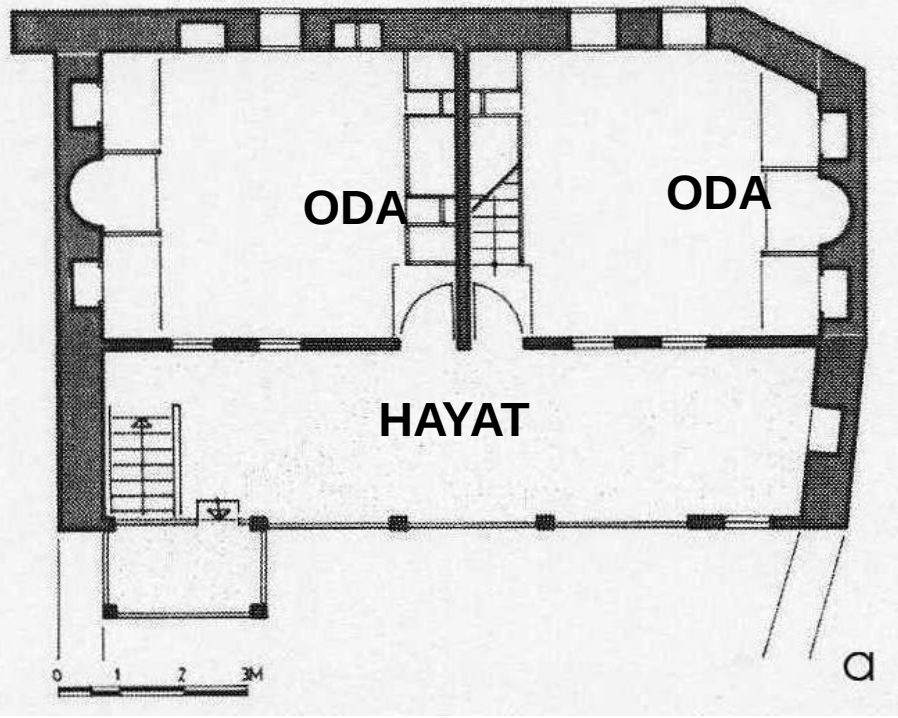
Hitit evinde, odaların önünde bulunan yarı açık, ahşap dikmeli mekan, Türk evinde açıksofa/hayat mekanı ile benzeşmektedir. Hayatlı evin yapım teknikleri bu gelenekte saklıdır.

16.yüzyılda bir İstanbul evi
(S.Schweigger)

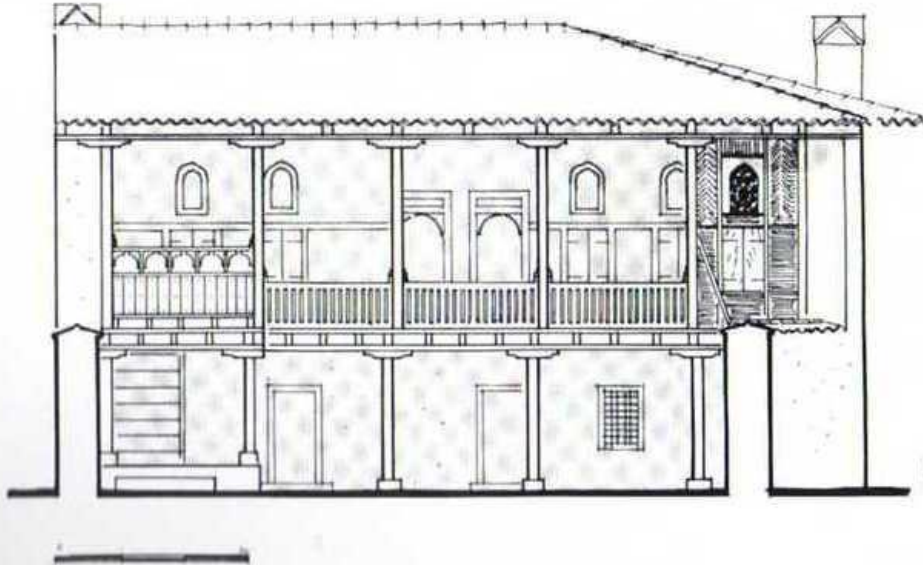

1720-1730 yılları arasında yapılmış
bir minyatürde dönemin evleri.

Bursa Sarayönü Mahallesi'nde hayatlı evlerin en eski örneklerinden biri (Eldem)

Türk evi'nin en erken örneklerinden olan açık sofalı/hayatlı evlerde birinci kat odalarının önünde yarı açık bir mekan olan hayatın varlığı temel bir oluşumdur.

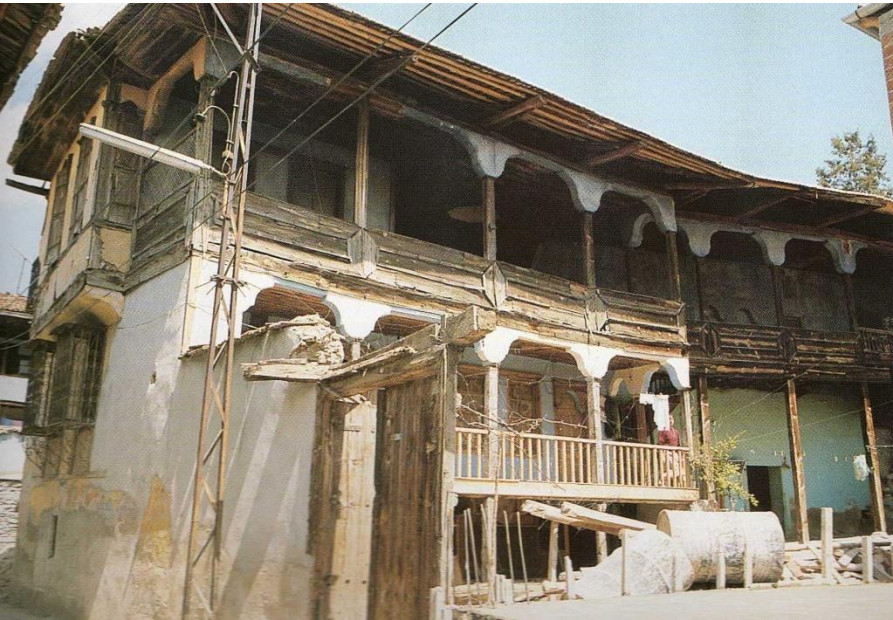

Hayat sözcüğü Arapça avlu anlamına gelen “hiyatta” sözcüğünden gelmektedir Yani Türk evinde Suriye ve Lübnan evlerindeki avlunun yerine yarı açık bir mekan olan hayat kullanılmıştır.

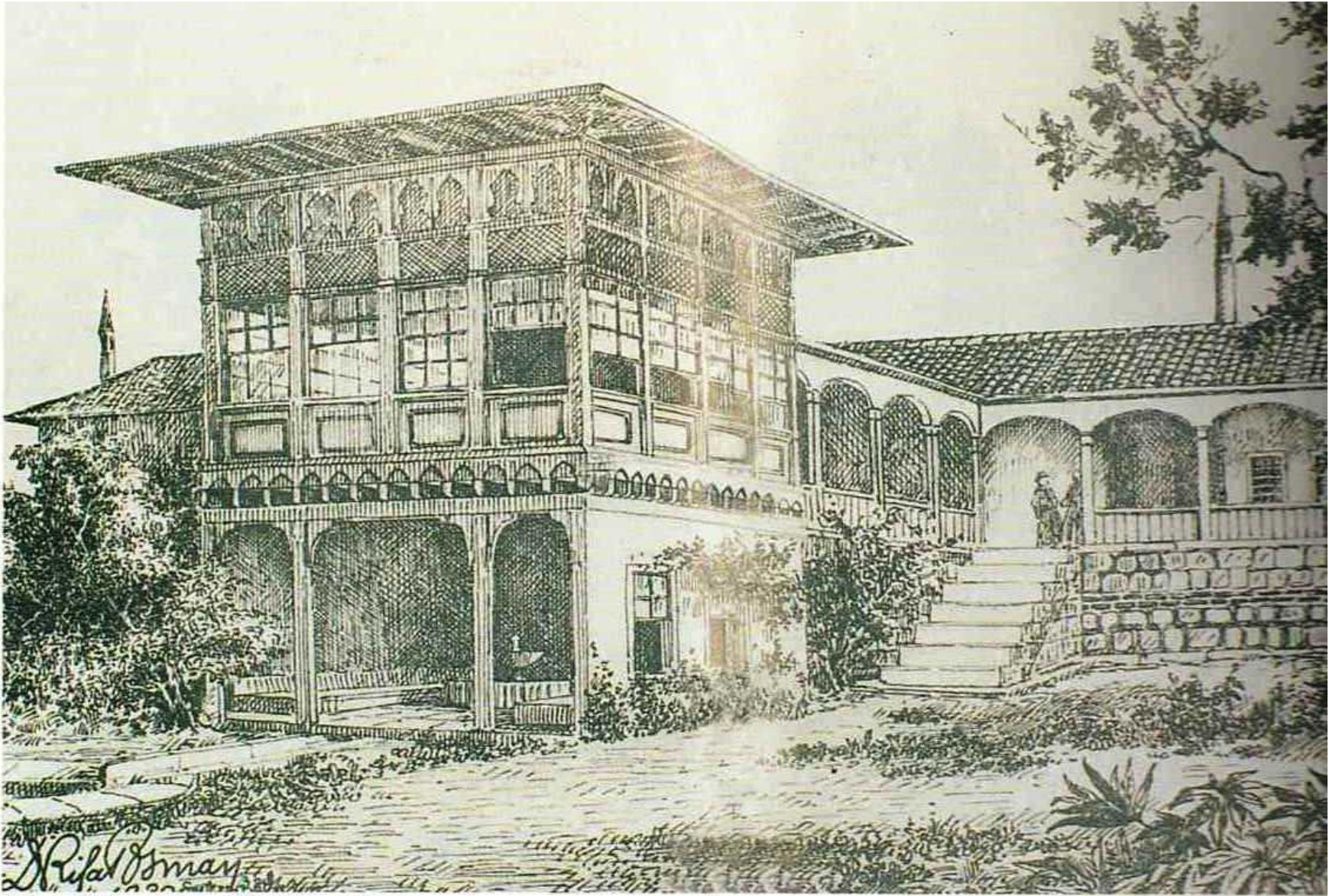
1. Topkapı Sarayı, Çinili Köşk, galeri ve eyvan. (Kargir revak, özgün ahşap revak yerine sonradan yapılmıştır)

İstanbul, Çinili Köşk, 15.yy

Tekirdağ, Rakoçzi Evi, 18.yy.başı

Kula'da bir ev, 18.yy.2.yarısı

Edirne, Köşk ve bahçe, (Rifat Osman'dan)

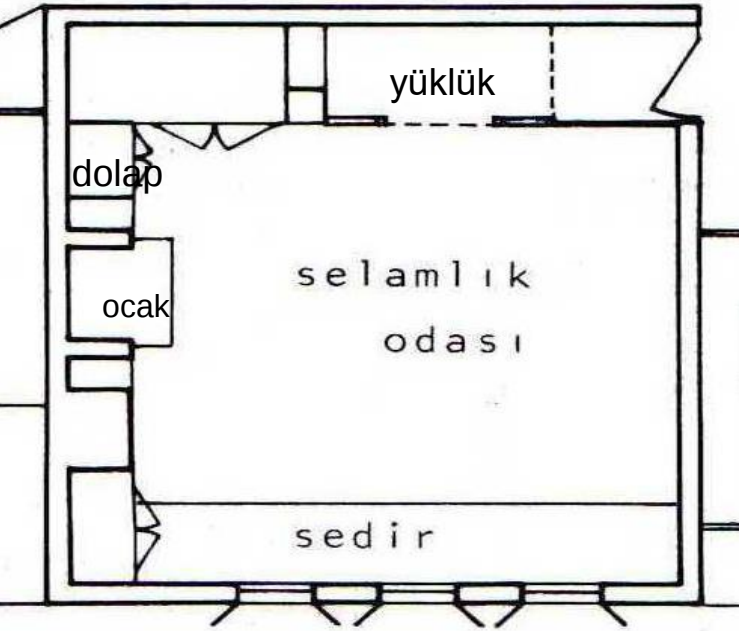
Edirne evleri (Rifat Osman)

TÜRK EVİNİN NİTELİKLERİ

Türk evi;

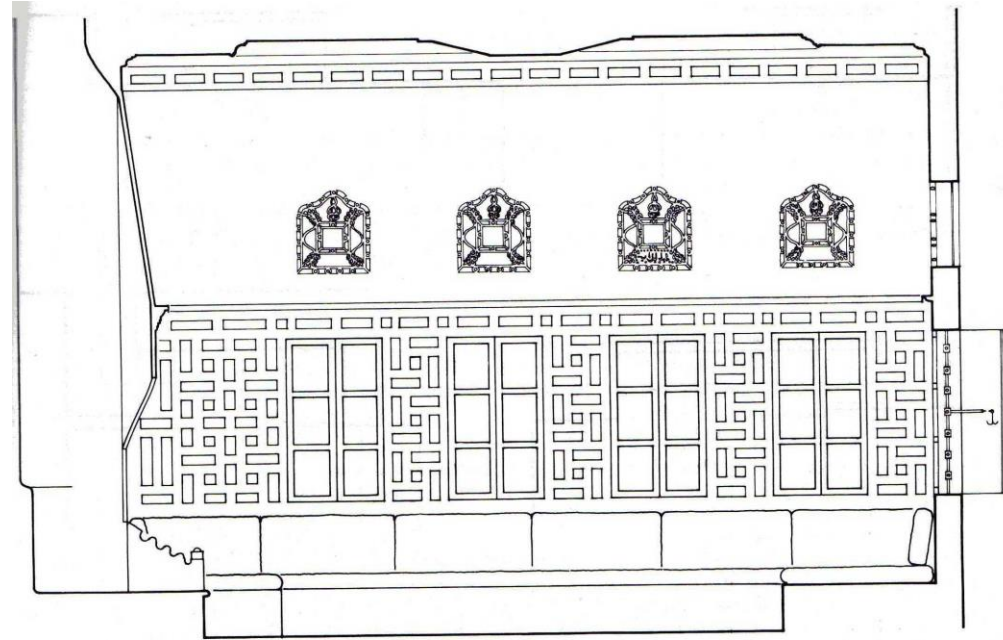
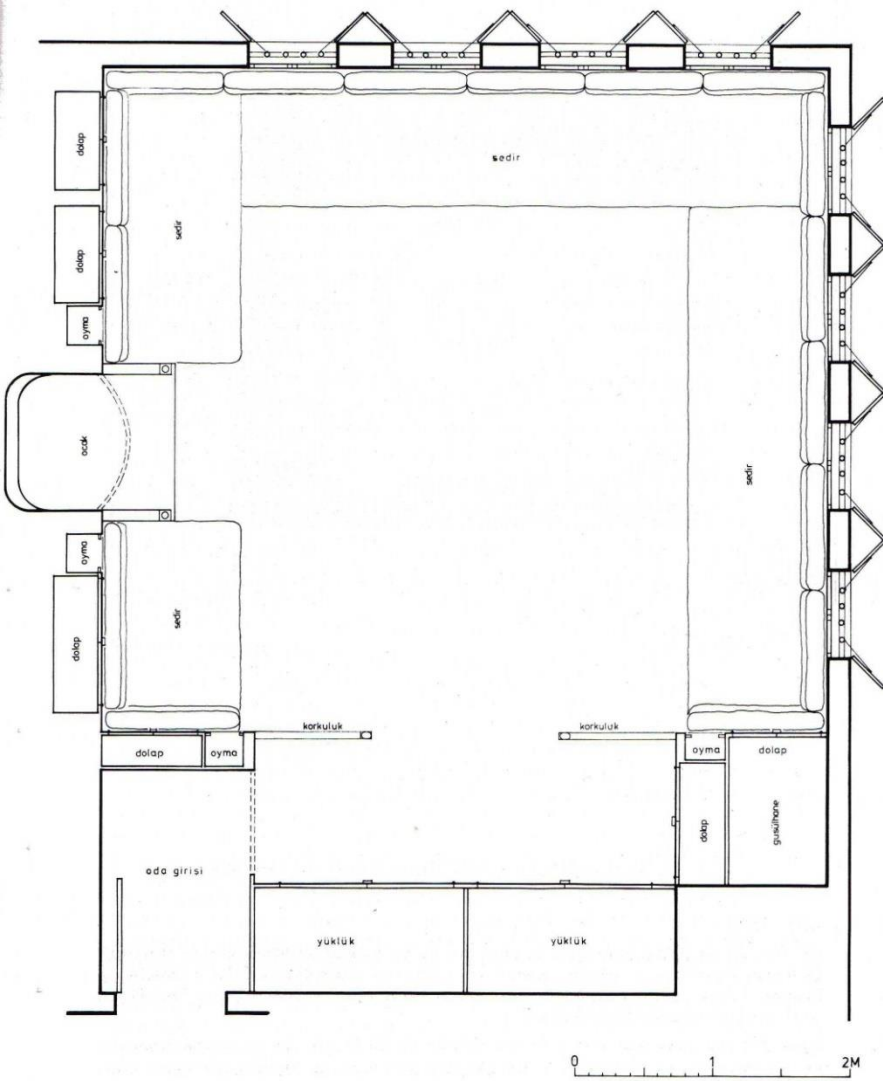
- özgün oda düzenine,
- belirli plan şemalarına,
- çok katlı yapılanmaya,
- özgün yapım sistemine
- geniş saçaklı ve 4 yöne eğimli çatı düzenine sahiptir.

- **Oda düzeni:** Türk evinin en önemli ögesi odadır. İzleyebildiğimiz bütün dönemlerde nitelikleri çok az değişmiştir.

- Her odada oturulabilir, yatılabilir, yıkanılabilir, yemek yenilebilir ve hatta yemek pişirilebilir.

- Oda düzeni göçebelikten kalma alışkanlıklar üzerine kuruludur. Çadırda ortada olan ocak, evde odanın bir duvarına dayanmış böylece dumanı kolaylıkla dışarı atılmıştır. Mangal ise tıpkı bir ocak gibi ortadadır.
- Odadaki eylemler taşınabilir eşyalar ile sağlanır.Eylem bitince eşya ortadan kaldırılır. Yataklar yüklüklere, sofrası, tahta tabla ve sofrası yeme yendikten sonra dolaplara kaldırılır. Yatma ve yemek yeme eylemleri için odanın ortası her zaman boş bırakılır.Oturma eylemi için duvar kenarlarında sedirler vardır.
- Bu düzen çadırda da oda da aynıdır. **Tek fark odada eylemler için ayrılan bölgelerin bölmeler ve kademelerle ayrılmasıdır.**

Oda planı

Oda kesiti

Safranbolu, Emir Hoca zade bağ evi

Safranbolu, Emirhoca zade bağ evi, başoda (Günay)

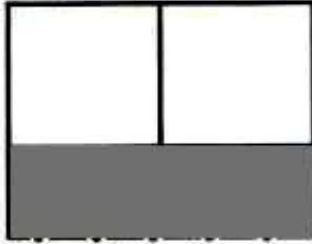
Göynük,Müderrisoğlu Evi,başoda (Eldem)

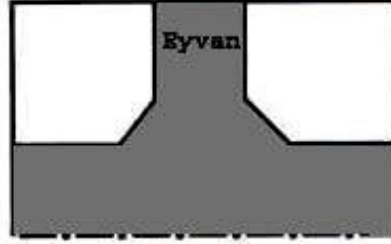
Göynük, Müderrisoğlu Evi, 1996 (Erdem)

- **Plan şeması:**Plan şemaları gelişim aşamasına göre dış /açık sofalı, iç sofalı, orta sofalı, köşe sofalı, dış/kapalı sofalı tipler olarak sınıflanır. En eski örnekler olan hayatlı/dış/açık sofalı evler köşklü ve eyvanlı uygulamalarla çeşitlendirilmiştir. İç ve orta sofalı evler daha geç dönemlerde ortaya çıkmıştır.

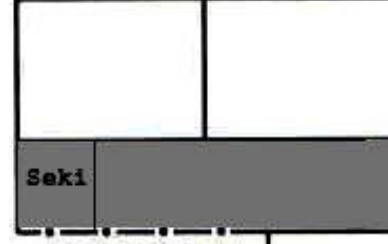
DİŞ SOFALI

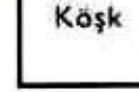
Sıra odalı

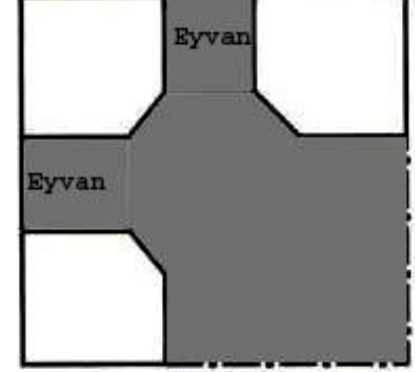
Eyvanlı

Sekili/Köşklü

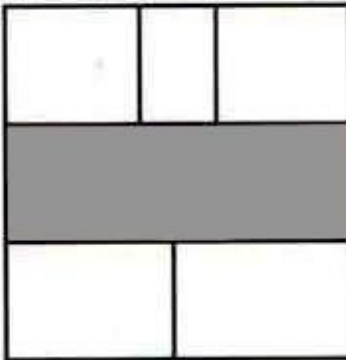

Köşk

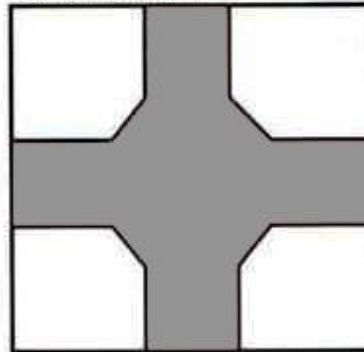
Köşe Sofalı

İÇ SOFALI

Karniyarık

ORTA SOFALI

3-4 Eyvanlı

- **Çok katlılık:**En az iki katlı olan Türk evinde üst kat yaşam katı, zemin kat ise servis ve depo katıdır.
- Çıkmlarla sokağa taşan ve pencerelerle dışa açılan ahşap çatkılı üst kat hareketli bir görünüm sunarken kâgir zemin kat ise oldukça yüksek ve dışa kapalıdır.
- Üst kat ile zemin kat arasına kışlık kat olarak kullanılan basık bir ara katın eklendiği örneklerde mevcuttur.

Kula'da açık sofalı/hayatlı bir ev

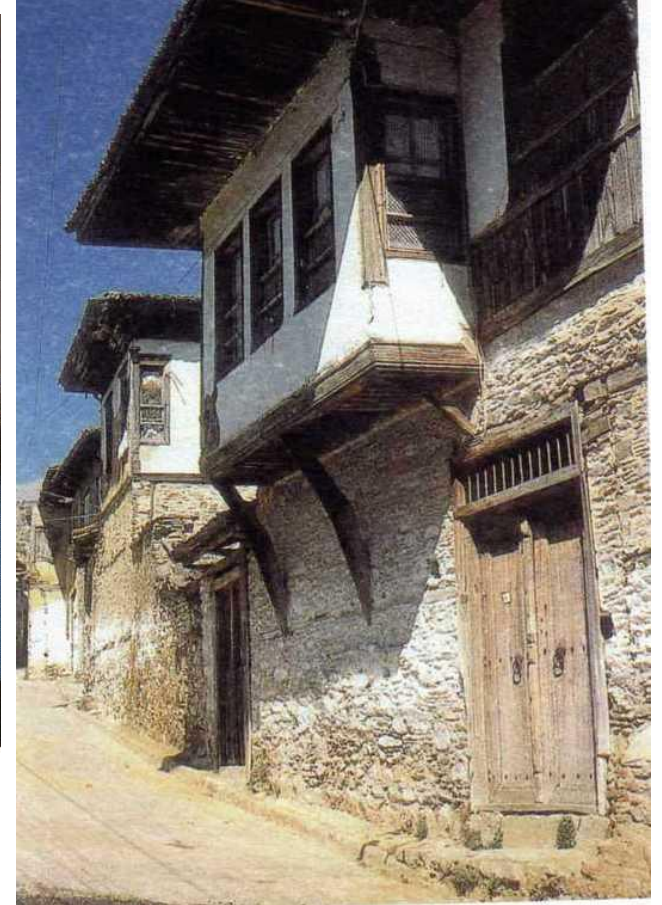

Safranbolu civarında bir köy evi

- Bütün bu özellikler hem halk evlerinde hem de zengin kişilerin ya da yöneticilerin evlerinde de aynıdır. Mal sahiplerinin zenginliği sadece odaların sayısına ve süslemeye etki eder.

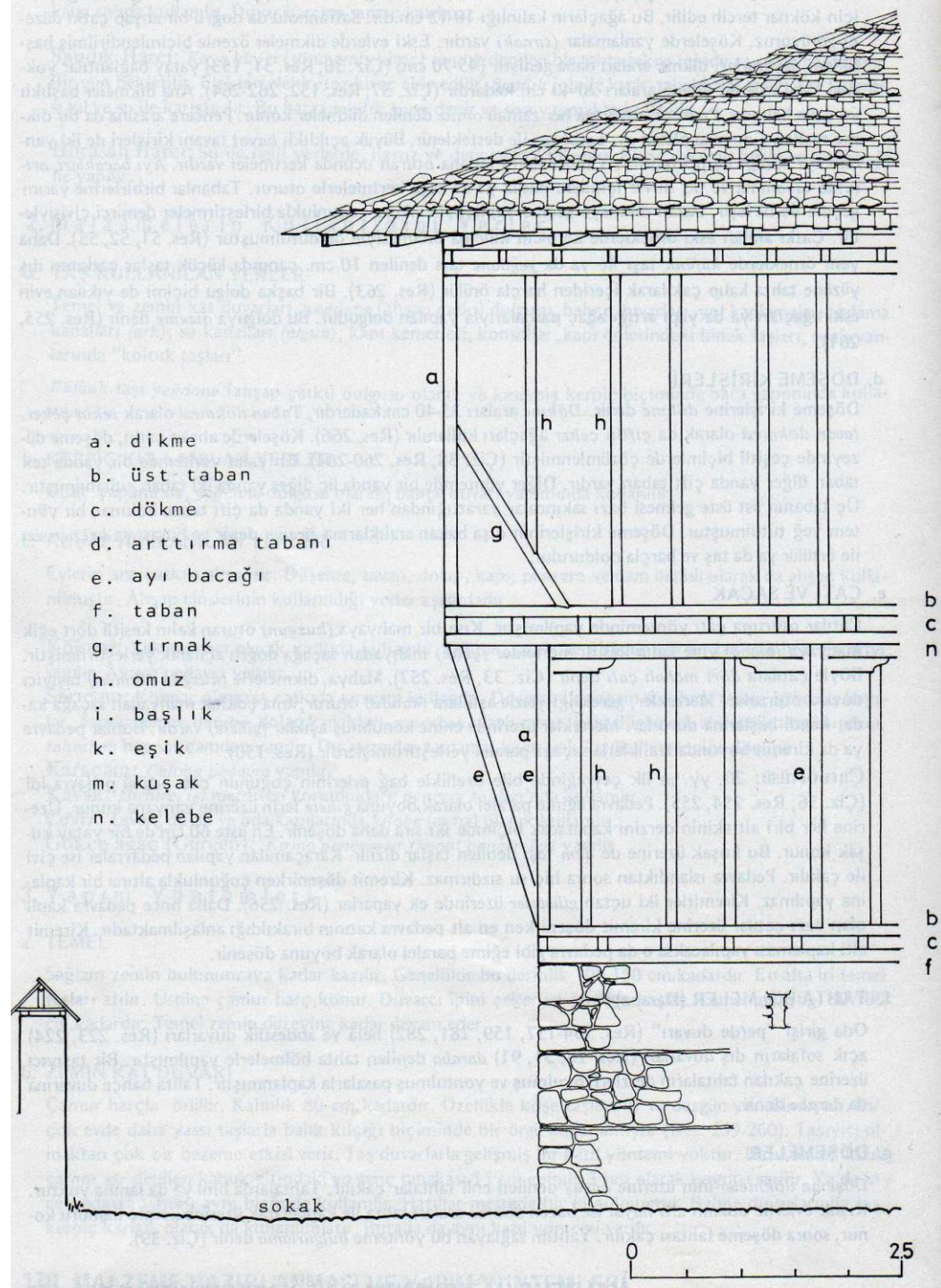

Birgi, Çakırağa Konağı

Birgi'de bir sokak

- **Özgün yapım sistemi: En belirgin yapım sistemi ahşap çatkı arası kerpiç, ahşap veya tuğla dolgulu olan ya da çatkı arasının dolgusuz bırakılarak çatkı üzeri bağdadi çıta yapıldığı örneklerdir.**

- Türk evinde ana yapım malzemesi ahşap, yapım yöntemi olarak da ahşap çatkı seçilmiştir. Bu yöntem bir geleneğin devamı olduğu kadar, ormanlık bitki örtüsüne de uygundur. Ayrıca bölgenin deprem alanı olması dolayısıyla yararlıdır.
- Dolgu malzemesi yörede kolay bulunan bir malzeme olabilir. Bu yöntemde ahşap yapı detayları basit olup, çadır gibi çabuk kurulmaya elverişlidir.

Yığma ahşap yapı yöntemi ahşap çatkılı yöntemle göre daha çok ahşap malzeme gerektirdiği için ahşabı az yöreler için uygun bir yöntem değildir.

- **Geniş saçaklar ve dört yöne eēimli kırma atı**

Türk evinde çatı dört yana eēimli olup girinti çıkıntılardan kaçınılmıştır. Saçaklar geniş ve yataydır.

Alaturka kiremitten önce çatılar pedavra adı verilen tahtalarla örtülürdü. Pedavraları bastırmak için ise taşlar kullanılmakta idi.

